

Το παρασύνταγμα του Μνημονίου και η έξοδος από την κρίση

Α. Το νέο «παρασύνταγμα» και η υπονόμευση του κοινωνικού κράτους

Με τον όρο «παρασύνταγμα» περιγράφεται στην ελληνική συνταγματική ιστορία το σύνολο των μετεμφυλιακών νομοθετικών και κανονιστικών μέτρων κατά των ατομικών δικαιωμάτων που ήταν μεν αντίθετα στο ισχύον, τότε, Σύνταγμα του 1952, εφαρμόζονταν όμως παράλληλα με αυτό, με επίκληση της ανάγκης απόκρουσης του φαντάσματος του κομμουνιστικού κινδύνου¹. Τα διαδοχικά μνημόνια του –ευφημιστικά λεγόμενου– μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας αποτελούν ένα νέο «παρασύνταγμα», γιατί η εφαρμογή τους προϋποθέτει αναγκαστικά τον παραμερισμό πολλών θεμελιωδών ρυθμίσεων του οικονομικού –και όχι μόνον– συντάγματος².

Μάλιστα, η έκταση και η ένταση των επεμβάσεων που επιφέρει η υπό κρίση βίαιη αναπροσαρμογή του ελληνικού οικονομικού συντάγματος, σε συνδυασμό με την έξωθεν επιβολή της, δικαιολογεί

απολύτως τον ισχυρισμό του Προέδρου του Οργανισμού Αποκρατικοποιήσεων ότι επιχειρείται να επιβληθεί «δίκαιο κατεχόμενη χώρας»³.

Η πρώτη μείζων παραβίαση συνταγματικού κανόνα, για την οποία έχουν γραφεί πολλά, αφορά τη μη κύρωση από τη Βουλή της δανειακής σύμβασης του «πρώτου» μνημονίου, κατά το άρθρο 36 παρ. 2 του Συντάγματος. Η εν λόγω σύμβαση ορίζει ως εφαρμοστέο δίκαιο το αγγλικό και αρμόδιο δικαστήριο, κατ' αποκλειστική δικαιοδοσία, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι αποφάσεις του οποίου θα είναι πλήρως δεσμευτικές και άμεσα εκτελεστές. Το βασικότερο: Σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 5, «ο Δανειολήπτης αμετάκλητα και άνευ όρων παραιτείται από κάθε ασυλία που έχει ή πρόκειται να αποκτήσει, όσον αφορά τον ίδιο ή τα περιουσιακά του στοιχεία, από νομικές διαδικασίες σε σχέση με την παρούσα Σύμβαση, περιλαμβανομένων, χωρίς περιορισμούς, της ασυλίας όσον αφορά την άσκηση αγωγής, δικαστική απόφα-

* Ο Γιώργος Κατρούγκαλος είναι συνταγματολόγος, καθηγητής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης.

ση ή άλλη διαταγή και όσον αφορά την εκτέλεση και επιβολή κατά των περιουσιακών στοιχείων του στον βαθμό που δεν το απαγορεύει δεσμευτικό δίκαιο» (mandatory law)». Η σύμβαση αυτή, που δεν έχει προηγούμενο στη συνταγματική μας ιστορία, συνιστά *de facto* εκχώρηση της εξωτερικής οικονομικής κυριαρχίας και κατάφωρη παραβίαση της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας⁴.

Πολύ σημαντικότερες, όμως, είναι οι επεμβάσεις της εφαρμοστικής νομοθεσίας του μνημονίου στο πεδίο των κοινωνικών δικαιωμάτων και του εργατικού δικαίου. Στη βάση της λογικής της εσωτερικής υποτίμησης, δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι τα πρόσφατα μέτρα αποδομούν μια σειρά κοινωνικών κατακτήσεων, όπως αυτές είχαν αποτυπωθεί στο πεδίο του ατομικού και συλλογικού εργατικού δικαίου, στοχεύοντας στην περαιτέρω συμπίεση του εργασιακού κόστους και την ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων (διευκόλυνση απολύσεων, επιβολή εκ περιτροπής εργασίας και ενοικίασης εργαζομένων, μείωση αμοιβής υπερωρίας και υπεργασίας, προσλήψεις νέων με μισθούς κατώτερους από αυτούς της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας κ.λπ.).

Κοντολογίς, οι πολιτικές του μνημονίου επιχειρούν –χωρίς τις προϋποθέσεις της συνταγματικής αναθεώρησης– μια ριζική ανατροπή του οικονομικού συντάγματος της χώρας προς μια νεοφιλελεύθερη κατεύθυνση, αντίθετη με βασικές θεμελιώδεις διατάξεις του. Διότι, σε επίπεδο συνταγματικής τάξης,

η αρχή του κοινωνικού κράτους αποτυπώθηκε στο συνταγματικό κείμενο και περιβλήθηκε με την προστασία του, ακριβώς για να δεσμεύσει τη δημόσια εξουσία, κυρίως τη νομοθετική, αλλά και τη δικαστική και την εκτελεστική, προς την κατεύθυνση της πραγμάτωσης της πληρέστερης δυνατής κοινωνικής προστασίας στο πλαίσιο ενός καπιταλιστικού συστήματος. Χωρίς να αμφισβητεί τις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής, επιδιώκει, μέσω της κρατικής παρέμβασης, να τεθούν όρια στην οικονομική ελευθερία και έτσι να εξισορροπηθούν οι αντίρροπες αρχές της οικονομικής ανάπτυξης, αφ' ενός, και της κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης, αφ' ετέρου⁵.

Σήμερα όμως, οι μνημονιακές πολιτικές έρχονται σε πλήρη αντίθεση με την αρχή αυτή, προκαλώντας τη γενική υποβάθμιση του εσωτερικού κοινωνικού κεκτημένου, χωρίς μάλιστα να συνοδεύονται από οποιεσδήποτε εγγυήσεις για τους κυρίως πληττόμενους. Συνεπώς, οι αντισυνταγματικότητες των πρόσφατων ρυθμίσεων δεν είναι «σημειακές», δεν αμφισβητούν πλευρές μόνον της προστασίας των εργασιακών δικαιωμάτων, αλλά συνολικά τον χαρακτήρα της ελληνικής πολιτείας ως κοινωνικού κράτους.

Στο πλαίσιο αυτό υπονομεύεται η παραδοσιακή προστατευτική λειτουργία του εργατικού δικαίου, ιδίως του συλλογικού. Ο νομοθέτης επεμβαίνει ευθέως στη συλλογική αυτονομία, καταργώντας όρους συλλογικών συμβάσεων εργασίας, απειλώντας να αμφι-

σβητήσει μέχρι και τον ελάχιστο μισθό της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας. Ο τελικός στόχος είναι η ρύθμιση των εργασιακών σχέσεων είτε να απομείνει στο επίπεδο της ατομικής σύμβασης εργασίας, όπου ο εργαζόμενος είναι έρμαιο των απαιτήσεων του εργοδότη του και εάν αυτό δεν είναι δυνατό να ισχύουν μόνον οι ρυθμίσεις των επιχειρησιακών συλλογικών συμβάσεων εργασίας, σε εκείνο το επίπεδο δηλαδή διαπραγμάτευσης που τα συνδικάτα έχουν τη μικρότερη ισχύ.

B. Μονόδρομος προς την άβυσσο;

Αυτές οι τεκτονικές αλλαγές επιχειρούνται να επιβληθούν με βασικό όπλο τον φόβο και την παραπληροφόρηση. Τα συστημικά ΜΜΕ αποσκοπούν στην κατατρομοκράτηση του ελληνικού λαού, ώστε να δεχθεί ότι οι μνημονιακές πολιτικές αποτελούν μονόδρομο. Αλλιώς, θα έρθει η χρεοκοπία... Το επιχείρημα αυτό, αφ' ενός, συσκοτίζει το γεγονός της πραγματικής πτώχευσης, με την έννοια της φτωχοποίησης (νεολογισμός και αυτός!) μεγάλου τμήματος του ελληνικού λαού.

Αφ' ετέρου, από νομική άποψη, τα κράτη δεν χρεοκοπούν όπως οι ιδιωτικές εταιρείες. Δεν ρευστοποιείται η περιουσία τους με την παρέμβαση κάποιου διεθνούς δικαστικού επιμελητή, ούτε παύουν να υπάρχουν στον νομικό κόσμο, επειδή δεν μπορούν να ικανοποιήσουν τα χρέη τους.⁶ Όταν αδυνατούν να ανταποκριθούν ταυτόχρονα στις απαιτήσεις των πιστωτών τους και στην ανά-

γκη να ικανοποιήσουν τις βασικές κοινωνικές λειτουργίες που επιτελούν, έχουν διάφορες εναλλακτικές εκδοχές για να επαναδιαπραγματευθούν ή και να διαγράψουν μονομερώς το χρέος τους. Συνολικά, από το 1956 έως το 2006, συνήφθησαν περίπου 400 συμφωνίες διαχείρισης ή αναδιάρθρωσης χρέους από 81 οφειλέτριες χώρες. Το συνολικό ύψος των ανεξόφλητων χρεών που αποτέλεσαν αντικείμενο του διακανονισμού ανέρχεται σε 523 δισεκατομμύρια δολάρια⁷.

Το βασικό εμπόδιο που επιχειρείται να ορθωθεί εναντίον κάθε μελλοντικής δυνατότητας επαναδιαπραγμάτευσης και κυριαρχικής αναδιάρθρωσης του χρέους, αποτελεί η νέα υπό σύναψη δανειακή σύμβαση και η ρύθμιση του λεγόμενου PSI. Και οι δύο νομικές ρυθμίσεις αποσκοπούν στο να θωρακίσουν τους δανειστές μας απέναντι στο μοναδικό νομικό όπλο που έχει απομείνει στη χώρα μας: σε αντίθεση με όλες τις άλλες χώρες που προχώρησαν σε επαναδιαπραγμάτευση του χρέους τους, το ελληνικό δημόσιο χρέος διέπεται κατά το 90% των σχετικών ομολόγων που βρίσκονται στα χέρια των ιδιωτών, από το ελληνικό δίκαιο. Αυτό δίνει τη δυνατότητα σε μια ελληνική κυβέρνηση που θα επιθυμούσε να επαναδιαπραγματευθεί τους όρους αποπληρωμής του (που αποτελεί τη μόνη ρεαλιστική έξοδο από την κρίση) να το πράξει με μονομερή, κυριαρχική της πράξη⁸. Με την υπαγωγή του στο αγγλικό δίκαιο, αυτή η δυνατότητα περιορίζεται σοβαρά.

Και τούτο, κατ' αρχάς γιατί δεν θα

είναι πλέον δυνατή η επέμβαση της ελληνικής βουλής στους όρους αποπληρωμής του χρέους, για παράδειγμα στο νόμισμα αποπληρωμής ή την εισαγωγή των λεγόμενων «ρητρών συλλογικής δράσης». Περαιτέρω, το αγγλικό δίκαιο είναι το πλέον φιλικό προς τους δανειστές, μην αναγνωρίζοντας στα κράτη-οφειλέτες πολλές από τις ασυλίες που άλλα δίκαια κατοχυρώνουν. Σε επίπεδο διεθνούς δικαίου η νομική ασυλία (*immunité juridictionnelle*) των κρατών έχει ήδη κωδικοποιηθεί στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη δικαστική ασυλία των Κρατών και των περιουσιακών τους στοιχείων⁹.

Αναφέρεται τόσο στην ειδική δωσιδικία (αδυναμία παραπομπής κράτους ενώπιον δικαστή άλλου κράτους, *immunité*) όσο και στην απαγόρευση κατάσχεσης περιουσιακών στοιχείων. Γενικά η σύμβαση διακρίνει ανάμεσα σε απλές εμπορικές δραστηριότητες των κρατών (*jure gestionis*) για τις οποίες δεν απολαμβάνουν ασυλίας και σε κυριαρχικές δραστηριότητές τους (*jure imperii*), για τις οποίες ισχύει το αντίθετο. Είναι αλήθεια ότι είναι γνωστοί στο διεθνές δίκαιο και όροι άρσης της ασυλίας (*waiver of immunity clause*)¹⁰, που μπορούν να συμφωνηθούν συμβατικά μεταξύ των κρατών και των δανειστών τους. Αυτοί, όμως, αφορούν κυρίως την αναγνώριση δικαιοδοσίας άλλων, πλην των εθνικών δικαστηρίων, και όχι την επιβολή αναγκαστικών μέτρων εκτέλεσης¹¹. Το αγγλικό δίκαιο και συγκεκριμένα η *State Immunity Act* του 1978 θεωρεί ρητά ότι τα δάνεια που συ-

νάπτουν τα κράτη έχουν εμπορικό χαρακτήρα, συνεπώς ενστάσεις που βασίζονται στην κρατική κυριαρχία.

Εξίσου σημαντική, αν όχι σημαντικότερη, είναι η αφαίρεση της δικαιοδοσίας από τα ελληνικά δικαστήρια και ο ορισμός ως Δικαστηρίου της σύμβασης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Τούτο είναι προβληματικό από πολλές απόψεις: Πρώτα απ' όλα, όταν δικάζουν τα ελληνικά δικαστήρια είναι υποχρεωμένα να μην εφαρμόσουν ρυθμίσεις αντίθετες προς το ελληνικό Σύνταγμα, περιορισμό που δεν έχει το ΔΕΕ. Δεύτερον, το ΔΕΕ είναι θεσμικό όργανο της μιας πλευράς, των θεσμικών δανειστών μας. Πώς είναι δυνατό να θεωρηθεί, υπό το πρίσμα αυτό, αντικειμενικό και αμερόληπτο δικαστήριο;

Ποιες είναι, όμως, από πλευράς διεθνούς δικαίου οι πιθανές άμυνες απέναντι στις απαιτήσεις των δανειστών; Το βασικό είναι η αναδιάρθρωση του χρέους να γίνει με όρους που να συμφέρουν τη χώρα και όχι αποκλειστικά τους δανειστές μας, όπως συμβαίνει σήμερα με την κατ' όνομα «συναινετική αναδιάρθρωση» του PSI. Μονομερής αναδιάρθρωση, ως άσκηση κυριαρχικού δικαιώματος, μπορεί να γίνει με δύο νομικές βάσεις: επίκληση «κατάστασης ανάγκης» και απόκρουση του «ανομιμοποίητου» ή «επονεϊδιστου» χρέους (*odious debt*).

Κατάσταση ανάγκης ως λόγο άρνησης πληρωμής δημόσιου χρέους είχε επικαλεστεί ενώπιον του Μόνιμου Διεθνούς Δικαστηρίου το 1938, μετά την πτώχευση του 1934, ο εκπρόσωπος του

ελληνικού κράτους με την εξής επιχειρηματολογία: «Όταν τα κράτη βαρύνονται με υποχρεώσεις έναντι των οφειλετών τους, τις οποίες δεν μπορούν να εκπληρώσουν παράλληλα με τις υποχρεώσεις τους έναντι του λαού τους, είναι υποχρεωμένα να ικανοποιήσουν κατά προτεραιότητα τις βασικές κοινωνικές ανάγκες, έστω και με βλάβη των πιστωτών»¹². Ανάλογη είναι και η θέση του Διεθνούς Διαιτητικού Δικαστηρίου των ΗΕ: «Το πρώτο καθήκον (του κράτους) είναι απέναντι στον εαυτό του. Η επιβίωσή του αποτελεί πρωταρχικό στόχο. Τα έσοδά του ορθά αφιερώνονται στον σκοπό αυτό»¹³. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για εφαρμογή της γνωστής αρχής του ρωμαϊκού δικαίου *salus populi suprema lex est*, που διατρέχει όλους τους δικαιμικούς κλάδους¹⁴.

Η περίπτωση της επαναδιαπραγμάτευσης του χρέους της Αργεντινής εντάσσεται σε αυτό το νομικο-πολιτικό πλαίσιο. Μετά από μια απέλπιδα προσπάθεια να ικανοποιήσει τους δανειστές της και στη συνέχεια της πλήρους αποτυχίας των σχετικών προγραμμαμάτων του ΔΝΤ¹⁵, εκδόθηκε η πράξη 25.561 της 6ης Ιανουαρίου 2002 που κήρυξε κατάσταση «έκτακτης ανάγκης στην κοινωνική, οικονομική, διοικητική και συναλλαγματική πολιτική». Στη συνέχεια, με το Διάταγμα 256/2002 της 6ης Φεβρουαρίου του 2002, ανεστάλη η πληρωμή του εξωτερικού χρέους, με σκοπό την επαναδιαπραγμάτευση και την επαναδιαρθρωσή του. Με τον τρόπο αυτό ουσιαστικά διαγράφηκαν τα δύο τρίτα του αργεντινού χρέους¹⁶.

Παρά την κριτική που ασκήθηκε εναντίον τους από μεγάλο τμήμα της αμερικανικής, ιδίως, θεωρίας¹⁷, οι εν λόγω πράξεις κρίθηκαν σύμφωνες με το διεθνές δίκαιο από εθνικά και διεθνή δικαστήρια¹⁸. Για παράδειγμα, το Διεθνές Κέντρο για τη Διευθέτηση Επενδυτικών Διαφορών (International Centre for Settlement of Investment Disputes – ICSID), το οποίο αποτελεί διαιτητικό/δικαιοδοτικό όργανο της Παγκόσμιας Τράπεζας, σε πρόσφατες αποφάσεις του 2010 δέχθηκε ότι η τελευταία μπορούσε να επικαλεστεί κατάσταση ανάγκης για την περίοδο 2001 έως 2003 ως λόγο καταγγελίας σχετικής διμερούς συνθήκης με δανειστές της¹⁹.

Το ιταλικό ακυρωτικό έκρινε, επίσης, ότι η εν λόγω πράξη αποτελούσε άσκηση κυριαρχικής αρμοδιότητας και ότι τα συμφέροντα της οργανωμένης από το κράτος κοινότητας έχουν απόλυτο προβάδισμα έναντι αντίθετων συμφερόντων, πράγμα που αποκλείει τον νομικό τους έλεγχο από αλλοδαπά δικαστήρια, ως *acta iure imperii*²⁰. Και το γερμανικό ομοσπονδιακό συνταγματικό δικαστήριο θεώρησε ότι δεν υφίσταται υποχρέωση του γερμανικού κράτους για προστασία δικαιωμάτων πολιτών του (*Schutzpflicht*) που πλήττονταν από την εν λόγω πράξη²¹.

Αντίθετα με την κατάσταση ανάγκης, το πότε ένα χρέος καθίσταται «επονεϊδιστο» δεν αποτελεί αντικείμενο ομοφωνίας στο διεθνές δίκαιο. Άλλοι θεωρητικοί θέτουν ως αναγκαία προϋπόθεση το δάνειο να έχει συναφθεί από ένα μη δημοκρατικό καθεστώς, προς απο-

κλειστικό όφελος των αυταρχών του, άλλοτε υποστηρίζεται ότι το γεγονός και μόνον ότι οι τράπεζες ή οι διεθνείς δανειστές ήταν συνυπεύθυνοι για την διόγκωσή του (με την επιβολή, π.χ., υπέρρογκων επιτοκίων), νομιμοποιεί την επαναδιαπραγματέυσή του, ιδίως εάν υφίσταται αδυναμία αποπληρωμής χωρίς σοβαρές κοινωνικές συνέπειες²².

Η επαναδιαπραγματέυση του χρέους του Ισημερινού αποτελεί το βασικό παράδειγμα εφαρμογής της θεωρίας αυτής στην πράξη. Ο Πρόεδρος Κορέα συγκρότησε το 2007 μια Διεθνή Επιτροπή Εξέτασης του Δημόσιου Χρέους, «με σκοπό τη διερεύνηση της νομιμότητας, νομιμοποίησης, διαφάνειας, ποιότητας και αποτελεσματικότητας του»²³, η οποία στην από 20/11/2008 Έκθεσή της διαπίστωσε μια σειρά παρανομιών και παραβάσεων²⁴. Βάσει των πορισμάτων της Έκθεσης, ο Κορέα σταμάτησε την πληρωμή των κρατικών ομολόγων του έτους 2012 τον Δεκέμβριο του 2008 και των κρατικών ομολόγων του 2030 τον Φεβρουάριο του 2009. Ήταν η πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία που ένα κράτος διέγραψε μονομερώς δημόσιο χρέος χωρίς να επικαλεστεί κατάσταση ανάγκης που να επιβάλλει την επαναδιαπραγματέυσή του²⁵. Ήδη, κατόπιν συμφωνίας με τους δανειστές του, ο Ισημερινός έχει εξαγοράσει ένα μεγάλο τμήμα του χρέους στο 30% μόλις της αρχικής του τιμής²⁶.

Σε κατακλίδα: Όχι απλώς δεν είναι μονόδρομος η εξυπηρέτηση των δανειστών, αλλά αντιθέτως, τα κράτη που δεν θέλουν να αυτοκτονήσουν έχουν πολλά

νομικά όπλα να προτάξουν για την άμυνά τους. Στο κάτω κάτω, το πρόβλημα του χρέους δεν είναι νομικό, ούτε καν κυρίως οικονομικό. Είναι πρόβλημα πολιτικό και κοινωνικό. Ποια κοινωνική δύναμη θα μπορέσει να αποκτήσει την πολιτική ηγεμονία, ώστε να επιβάλει τα συμφέροντά της; Ας ελπίσουμε πως τελικός νικητής δεν θα είναι το κόμμα του μνημονίου και τα ντόπια και ξένα συμφέροντα που υπηρετεί...

Σημειώσεις

1. Βλ., αντί άλλων, Ν. Αλιβιζάτο, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση (1922-1974)*. Θεμέλιο, Αθήνα, 1995, σ. 641.

2. Γ. Κατρούγκαλος, Το 'παρασύνταγμα' του μνημονίου και ο άλλος δρόμος, ΝοΒ 59 2011, σ. 231 επ., 231.

3. Ι. Κουνιάδης, «Εργασιακό δίκαιο κατεχόμενης χώρας», *Ελευθεροτυπία*, Κυριακή 12 Δεκεμβρίου 2010.

4. Βλ. σχετικά Γ. Κασιμάτη, Οι συμφωνίες δανεισμού της Ελλάδας με την ΕΕ και το ΔΝΤ, έκδοση ΔΣΑ, 2010, σ. 9 κ.ε. Του ίδιου, Σκέψεις σχετικά με την υπόθεση του ΔΣΑ στο Συμβούλιο της Επικρατείας, πολυγραφημένο, Αθήνα, 2010, Κ. Χρυσόγονο, Ο μηχανισμός «στήριξης της ελληνικής οικονομίας» από την οπτική της εθνικής κυριαρχίας και της δημοκρατικής αρχής, εισήγηση του συγγραφέα σε εκδήλωση του ΔΣΑ στις 15.6.2010 και ήδη σε ΝοΒ Σεπτεμβρίου 2010.

5. Βλ. Γ. Κατρούγκαλου, Το «παρασύνταγμα»..., ό.π., σ. 235.

6. Βλ. σχετικά G. Pavlidis, *La défaillance de l'Etat*, Sakkoulas, Athènes, 2006, ιδίως σ. 4 κ.ε..

7. J. Attali, *Παγκόσμια κατάρρευση σε 10 χρόνια.*, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα, 2010, σ. 90.

8. Βλ. σχετικά M. Gulati, L. C. Buchheit, *How to Restructure Greek Debt*, Duke Working Papers, Duke University, 2010,

<http://scholarship.law.duke.edu/workingpaper/s/47>, πρβλ. S. L. Schwarcz, Facing the Debt Challenge of Countries that are Too Big to Fail, σε Robert W. Kolb (editor), Sovereign Debt: From safety to Default, υπό δημοσίευση το 2011.

9. UN General Assembly Resolution 59/38, Δεκέμβριος 2004.

10. G. Pavlidis, *La défaillance de l'Etat*, Sakkoulas, Athènes, 2006, σ. 61 κ.ε.

11. Βλ. το άρθρο 20 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τη δικαστική ασυλία των Κρατών και των περιουσιακών τους στοιχείων, πρβλ. G. Van Hecke, *Problemes juridiques des emprunts internationaux*, Bibliotheca Visseriana, volume 35, Leiden, 1964, σ. 295.

12. Permanent Court of International Justice (PCIJ), Series C, no. 87 (1938-1939), 187 κ.ε., ιδίως σ. 205 κ.ε., *Société Commerciale de Belgique v. Greece* PCIJ (1939) Ser. A/B, no 78. Πρβλ. και τη μειοψηφούσα άποψη της δικαστού Lübbe-Wolff στην απόφαση BVerfG 2 BvM 1-5/03.

13. French Company of Venezuelan Railroads Case, UNRIIAA, Vol. X, p. 285 (353).

14. Βλ., ενδεικτικά, R. Dolzer, Staatliche Zahlungsunfähigkeit: Zum Begriff und zu den Rechtsfolgen im Völkerrecht, in: Jekewitz (ed.), *Des Menschen Recht zwischen Freiheit und Verantwortung: Festschrift für Karl Josef Partsch zum 75. Geburtstag* 1989, σ. 550, P. Schantz, *Verbraucher und Recht – VuR* 2006. 210, σ. 211.

15. Την αποτυχία παραδέχεται το ίδιο το ΔΝΤ. Βλ. σχετικά IMF, Report on the Evaluation of the Role of the IMF in Argentina, 1991-2001. June 30, 2004.

16. Βλ. σχετικά J. F. Hornbeck, Argentina's Sovereign Debt Restructuring, Congressional Research Service RL32637, The Library of Congress, Washington, 2004.

17. Βλ. ενδεικτικά A.C. Porzecanski, From Rogue Creditors to Rogue Debtors: Implications of Argentina's Default, CHICAGO JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW, Summer 2005, 331.

18. Βλ., αντί άλλων, C. Tietje, Die Argentinien-Krise aus rechtlicher Sicht:

Staatsanleihen und Staateninsolvenz, Beiträge zum Transnationalen Wirtschaftsrecht, vol. 37, σ. 13.

19. ICSID Case No. ARB/02/16 *Sempra Energy v. Argentina* (annulment) του 2010, ICSID LG&E Energy Corp., LG&E Capital Corp. and LG&E International Inc.1 v. Argentine Republic (ICSID Case No. ARB/02/1, Decision on Liability), παρ.α. 267. Αξιοσημείωτο είναι ότι στην προηγούμενη απόφαση του (Case ARB/01/8) το Δικαστήριο είχε κρίνει διαφορετικά. Βλ. σχετικά G. Pavlidis, *La défaillance de l'Etat*, ό.π., σ. 116.

20. Corte Suprema di Cassazione, Ordinanza της 27 Μαΐου 2005, R.G.N. 6532/04.

21. BVerfG, 2 BvR 120/03 της 4.5.2006. Πρβλ. BVerfG, 2 BvM 1-5/03 της 8.5.2007.

22. Βλ. σχετικά T. Lothian, The Criticism of the Third-World Debt and the Revision of Legal Doctrine, 13 WIS. INT'L L.J. 1995.421, σ. 439. Πρβλ. P. Adams, *Odious Debts: Loose Lending, Corruption and the Third World's Environmental Legacy*, Earthscan, Toronto, 1991, σ. 165.

23. Βλ. το ΠΔ No. 472/2007, προσβάσιμο στον ιστότοπο http://www.auditoriadeuda.org.ec/index.php?option=com_content&view=article&catid=35&id=51&Itemid=55..

24. Government of Ecuador. Internal Auditing Commission for the Public Credit of Ecuador, Ministry of Economy and Finances., Final Report of the Integral Auditing of the Ecuadorian Debt." Quito, Ecuador: Government of Ecuador, 2008, προσβάσιμο στον ιστότοπο.

http://www.auditoriadeuda.org.ec/images/stories/documentos/Libro_CAIC_English.pdf.zip.

25. L. C. Buchheit and G. Mitu Gulati, The Coroner's Inquest, INTERNATIONAL FINANCIAL LAW REVIEW, September 2009, 2.

26. A. C. Porzecanski, When Bad Things Happen to Good Sovereign Debt Contracts: The Case of Ecuador. MPRA Paper No. 20857, American University, February 2010, προσβάσιμο στον ιστότοπο <http://mpr.ub.uni-muenchen.de/20857>, σ. 15.